

Anamaria Fadul (ed.): *Serial Fiction in TV. The Latin American Telenovelas. With an Annotated Bibliography of the Brazilian Telenovela. ECA-USP. São Paulo, Brazil 1993.*

De 10 artikler i bogen om den latinamerikanske *telenovela* blev oprindeligt præsenteret ved IAMCR konferencen i Sao Paulo 1992. Trods den her anførte engelske titel er udgivelsen tresproget. Seks af artiklerne er på engelsk, introduktionsartiklen og den tilføjede bibliografi er på portugisisk og tre andre artikler på spansk. For den ikke sprogbevandrede må det forekomme særligt ærgerligt, at sammenfatningsartiklen og alle oplysningerne om de enkelte værker i bibliografien ikke er oversat fra portugisisk. Ét af bogens bidrag er iøvrigt dansk. Det er Thomas Tufte's artikel om hverdagsliv og telenovelaer i Brasilien. Artiklen stod i *MedieKultur* nr. 21, 1993.

Telenovela er betegnelsen for en lang serie eller soap produceret i Latinamerika. Dansk tv har vist flere af disse, bl.a. »Malu« på DR allerede i 1982. Den største producent er *Globo TV*, det fjerdestørste tv-net i verden. På årsbasis produceres mere end 1000 serieafsnit til et hjemmepublikum på 114 millioner og til eksport i et omfang, så den i løbet af få år alene vil kunne dække alle omkostningerne. På Globo er der alene af forfattere ansat over 100. Når vi til denne melodramatiske storindustri lægger egenproduktionen i Mexico, Argentina, Peru o.s.v. er det i medieforskningsspektiv et ikke helt ringe fænomen, bogen behandler.

Man vil derfor selvfølgelig gerne vide, hvordan sådan en telenovela typisk er skruet sammen, hvad den nedstammer fra, hvem der ser den og hvorfor, hvilken rolle den spiller i samfundet, om man kan bruge den til noget fornuftigt og i det hele taget, hvad der er specifikt latinamerikansk ved sådan en? Artiklerne i bogen kommer på forskellig vis og med forskellige nationale udgangspunkter ind på disse spørgsmål inklusive forskningsmæssige overvejelser. Grundholdningen er, at disse telenovelaer ikke som før skal have ideologikritiske smæk, men forstås ud fra seerne som subjekter. Bogen lægger generelt vægt på telenovelaernes sociale rolle. Ændrer de adfærd og værdier i samfundet, hvilken funktion spiller de i familien, hvilke sociale erfaringer ligger bag kvindernes brug af dem, hvordan kan de målrettes som *entertainment-education* o.s.v.?

Cangaceiro'en på den hvide hest

Nu og da dukker spørgsmålet op, hvad telenovelaernes succes egentlig bygger på, men ingen af artik-

lerne trænger frem til en besvarelse. Det meste af det, der står er så sandt så sandt, men er det også interessant? Under læsningen spekulerede jeg selv en del over, hvor de brasilianske kvinder har det private. Jeg forestiller mig, at telenovelaerne ligesom anden fiktion giver kvinderne mulighed for at udforske det muliges verden i alle dens lykkelige og skræmmende hjørner og afkroge. At disse serier er minifelter, hvor man uden fare for liv og lemmer, kan føle og prøve sig igennem det mulige liv, og se hvilke brud på normerne, der har hvilke konsekvenser. I mange tilfælde alligevel en farlig beskæftigelse alt efter ens materielle og psykiske overskud. Måske også i forhold til mand og børn og naboer, og alt efter alvoren i det også en lyssky opgave, der som så mange andre lyssky transaktioner bedst foretages ved højlys dag på befærdede hovedstrøg. Således en cangaceiro på hvid hest, som kommer jagende ind i favelaen fra den katharsiske sertao og standser den kommunale oversvømmelse med et karakteristisk kropssprog. I konklusionen på et af de mexikanske bidrag slutter Ana Alvarado meget blygt sin opregning af faktorer, der indvirker på receptionen med formuleringen »og hvorfor ikke sige det,...de skjulte lyster.« (s. 118).

Thomas Tufte ser i sin brasilianske receptionsundersøgelse en sammenhæng mellem den fysiske rumlige situation, hvori de brasilianske kvinder indtager den daglige tredobbelte dosis telenovela og så et indre rum, hvor alle mulige billeder såsom en cangaceiro til hest måske flourerer. Jeg forstår ham således, at dette indre private rum skulle være stærkt begrænset. Han hæfter sig nemlig ved, at tv'et er anbragt lige ud til gaden, hvor mændene drikker og bander og drengene hyler Braziu, Braziu! og andre kvinder står og glør ind ad døråbningen, mens de ivrigt kommenterer den faldne kvindes skæbne i 86. afsnit.

Ganske vist er tv'et placeret, således at seeren i huset sidder med ryggen eller siden til offentligheden. Thomas Tufte taler om en *gråzone* for tv-sening mellem den offentlige og private sfære. Iagttagelsen er naturligvis spændende, uanset om man er enig i analysen eller teorien.

Den hede zone?

Hvor er det private mon i denne gråzone? Alene udtrykket leder tanken bort fra det, det handler om, nemlig kærlighed, lidenskab, *emociones*. Alligevel starter der noget interessant i hans iagttagelse. Offentlig modsat privat er en formel distinktion, men kan bl.a. i Nordeuropa synes at være faktisk. Derfor skal man være sig for at overføre denne skelnen substantielt på andre sammenhænge og mene, at folk i HongKong nok kun har et offentligt liv, fordi de altid ses på gaden eller at visse frygtsomme ældre damer i

København kun har et privat liv, eftersom de efter sigende aldrig vover sig ud. Det kunne forholde sig omvendt. At dem med det turbulente indre liv altid skal ud og de, der har set for meget til offentligheden og hvad den kan føre til, bliver hjemme og følger timenyhederne. Med andre ord: de brasilianske kvinder ser ikke telenovelaer i en grå zone, men i en hed zone og bekræfter dermed det gamle ord, at tv kan være en lyssky affære ved højlys dag.

Hele dette problemkompleks omkring telenovelaernes samspil med temperamentet og den indre livsstil savner jeg i bogen. Den sociale diskurs er for enerådende i betragtning af, at telenovelaerne succes udspringer blandt verdens mest populistisk prægede samfund d.v.s. præget af sociale bevægelser og diskurser, men båret af indre lidenskaber og cangaceiros.

Niels-Aage Nielsen, medieforsker i Danmarks Radio.

Benjamins Kone

**Spillefilm af Carlos Carrera, Mexico, 1991.
Udlånes i videokopi af Statens Filmcentral.**

Hvad gør man, når man er landsbytossen, der er blevet smaskforelsket i en ung smuk pige og gerne vil have hende til kone, men er for uerfaren og kejtet til at få det sagt til hende? Man bortfører hende naturligvis. Med Benjamins forelskelse i Natividad bliver vi lukket ind i en enkel og pudsig fortælling. I den lille landsby langt fra alfarvej står solen godtnok op i øst, men man har samtidig en fornemmelse af, at det er hanen, der gør, og hunden, der galer, for naturens lov-mæssigheder synes til tider at være sat ud af spil.

Det store spørgsmål er, om Benjamin kan overtale pigen til at blive hans kone. Benjamin er, hvad man i moderne sprogbrug vil kalde mentalt retarderet. Hele livet er han blevet passet og plejet af sin ugifte søster, Micaela, som med sin bestemte karakter og viljestyrke får dagligdagen til at hænge sammen for dem begge. Han er en barnlig sjæl, der lader sig trække rundt i manegen af sine øldrikende, arbejdsløse venner, som unægtelig også giver én associationer til landsbytusser. Det er dem, som overtaler ham til at bortføre Natividad.

Natividad er en ung og dugfrisk skønhed, som bor alene med sin mor. Hun er så småt ved at komme i den drenginteresserede alder, hvorfor moderen vogter godt og grundigt over hende.

Det lykkes imidlertid for Natividad at holde hemmelige stævnemøder med en af byens unge lastbilchauffører, Leandro. Han har tilbagelagt hundredevis af kilometer i sin lastbil og bliver for

Natividad et levende bevis på, at der eksisterer en verden udenfor landsbyen. Den verden, hun så inderligt ønsker at udforske.

Det dobbeltmoralske spil

Skæbnen vil, at Natividad bliver bortført af Benjamin og hans venner samme aften, som hun har planlagt at flygte sammen med Leandro. Hun bliver holdt inde-spærret i Benjamins værelse, underligt nok med Micaelas accept, for hvem ville tro Natividad, hvis hun kom hjem og fortalte, at hun var blevet bortført – og så af landsbytossen Benjamin. Nu kan hun ligeså godt blive her, siger Micaela. Logikken sejrer i hvert fald ikke altid i denne, i positiv forstand, finurlige historie, hvor der udspiller sig et til tider uforståeligt trekantdrama mellem de tre mennesker. Tydelig bliver Natividades vaklen mellem venlighed og aggressivitet, da det står klart, at hun kun er interesseret i Micaelas penge.

Misøren ender i et kæmpe slagsmål mellem Natividades to trofaste bejlere, Benjamin og Leandro, som sætter livet som indsats for at vinde den kønne piges hjerte. Men Natividad rummer mere end skønhed og kyskhed, hun har modet til at gribe friheden, første gang den tegner sig på himlen.

Den lidt brutale men samtidig naive bortførelse af pigen står i dyb kontrast til lydsporets lyriske, katolske kirkemusik og rummer dermed hele det dobbeltmoralske spil, der er filmens centrale tema. På den ene side står den stærke katolske tro, som udefra set styrer det lille samfund, og på den anden lovovertrædelsen, som absolut ikke stemmer overens med den kristne tro. Derimod fører de lovovertrædende deres egen form for selvjustits, hvilket får deres handlinger til at fremstå som ganske naturlige og uskyldige.

Vejen til friheden

»Benjamins kone« er en harmonisk fortalt historie om et lille lukket samfund, der lever sit eget autonome liv, og tilsyneladende ikke lader sig distrahere af verden udenfor. Men selv indenfor de lukkede mure kan man ikke tvinge nogen til ægteskab, end-sige kærlighed. Derfor er det også er lidt af en tilsnigelse af kalde filmen »Benjamins kone«. Meget går Natividad med til, men at blive smedet sammen med Benjamin, som er mere end dobbelt så gammel og ikke engang halvt så tiltrækkende som hun selv, kræver mere fantasi end som så.

I små samfund, hvor alle kender alle, skal der ofte ikke meget til, før den moralske balance tipper. For Natividad var det det uskyldige og venlige blik, hun sendte Benjamin en søndag formiddag i kirken, som skulle blive skæbnesvangert. Benjamin misforstod situationen og tog derefter loven i egen hånd. Men

den grumme bortførelse var måske netop det, der skulle til, for at Natividad kunne få sin frihed. Den værste modgang ender i dette tilfælde med at blive den største igangsætter.

Natividad er billedet på rugbyspilleren, der stikker af med bolden, mens resten af holdet ligger i en stor klump og tror, at bolden stadig ligger nederst. Hun bliver groft forulempet af sine naboer, men op-

når alligevel sin hævn. Bolden, som Natividad stikker af med, er ikke kun de pengesedler, hun får fingre i. Den symboliserer i højere grad hendes mod til at *turde* forlade den halvskøre og intrigeplagede andedam, som hun ikke hører hjemme i. Og vigtigst af alt har hun grebet friheden, som åbner den store verden forude.

Billede fra filmen »Benjamins kone«: For Natividad var den grumme bortførelse netop det, der skulle til, for at hun kunne få sin frihed.

Du er din egen skæbne

Spillefilm af Francisco Lombardi, Peru (1990). Udlånes i videokopi af Statens Filmcentral.

Samtidig med at Lima kæmper med en ubarmhjertig fattigdom og en eskalerende inflation, siver Don Venturas bløde stemme ud i æteren med besked om, at du er din egen skæbne. Den populære radiostemme forsøder stanken fra gaderne med budskabet om, at du skal leve i nuet og befri dig fra tidligere ubehagelige og belastende erindringer. Og hvis du ønsker og tror stærkt nok på, at du får succes, så kommer den også

til dig. Don Venturas ord fungerer som en prolog, der fører os ind i en elegant sammenfletning af tre historier, tre skæbnefortællinger, som er håndplukket fra den sociale rangstiges tre lag. Den fattige Michita, Don Ventura og Veronica fra middelklassen, og ægteparret Canceco fra overklassen.

Tre skæbner, tre klasser

Veronica er en ung selvmordskandidat, som ved tilfældighedernes uransagelige spil bliver reddet af Don Ventura (»Hr. Lykke«). Hans ansigt er vansiret efter en bilulykke, og i grel kontrast til de guddommelige ord, der flyder fra hans mund, synes heller ikke han at have nogen større succes med *sin* skæbne. Ve-

ronica flytter ind hos ham og kommer dermed under hans omsorgsfulde beskyttelse, hvor hun jo burde være i ly for virkelighedens ulyksalighed. Men spørgsmålet er, om hun kan blive frelst fra den største ulykke, som bor i hendes eget sind? Don Ventura tror på dette tidspunkt stadig på sit eget budskab og er inderligt overbevist om, at Veronica vil blive glad igen.

Don Venturas pengegridske husejer, Lizardo Canceco, banker konstant på døren for at få huslejen hjem til at kunne betale sit og konens marmorbeklædte mausoleum. Det ældre, noble ægtepar kan ikke helt glemme, at de under et tidligere politisk styre og før inflationen besad en højere social status end nu. De føler, at de må mindes som betydningsfulde borgere. Lizardo Canceco er familiens overhoved, der tager sig af den slunkne økonomi og konstant forsøger at prutte priser med advokaten, mureren og marmorsælgeren, men uden held. Parret er nødsaget til at sælge ud af deres engang værdifulde ejendele, for at både de og deres afdøde søn kan ligge trygt og prangende på kirkegården.

Fru Jesus Canceco har stadig lidt varme og medfølelse i hjertet, da hun forærer en gris, som de har fået istedet for husleje af en af deres lejere, til deres tidligere husholderske, Michita. Hun er idag en gammel, blind dame, hvis datter er stukket af til USA og har efterladt hende to små drenge i fattigdommens helvede. Men livet forandrer sig for familien den dag grisen kommer til. At få foræret sådan en gris er på niveau med at få foræret et fjernsyn eller en vaskemaskine, og Michita har en plan om, at den nok skal kunne indbringe en så klækkelig sum, at hun kan blive opereret og få sit syn tilbage. MEN, den skal først fedes op. Og her starter problemerne for alvor for de to små drenge. Deres skæbne er ganske overtaget af bedstemoderens stræben efter at få sit syn tilbage. Drengene bliver hundset med og tvunget ud at samle madaffald på lossepladsen til grisen, mens deres egen fortjeneste er et beskedent måltid, hvis de er heldige. Samtidig bilder bedstemoderen dem ind, at pengene skal betale deres billet til USA, så de kan komme op til deres mor.

Tragikomisk parodi på den amerikanske drøm

Men sådan skal det ikke gå. Virkeligheden er hård, hvad enten man lever i nuet eller ej. De tre absurde og tragikomiske skæbnefortællinger viser sig at blive styret af alt andet end viljen til og troen på det gode. Fortvivlelse, håbløshed og opgiveness hører også til livets genvordigheder, hvilket lykkesprederen Don Ventura ikke har taget højde for i denne parodi på den amerikanske drøm. Den lykkelige slutning er udskiftet med en tragikomisk udgang, hvor ægteparret Canceco endelig får bygget deres marmormausoleum, men på bekostning af alt, hvad de har samlet gennem et helt liv. De kan nu trygt se frem til døden fra et kedeligt værelse på et ligeså kedeligt alderdomshjem. Bedstemor Michita ender selv som griseføde, og Don Ventura mister sin Veronica, fordi hun åbenbart ville dø. Han indser selv, at de lyserøde ord, han har sendt ud i æteren, måske ikke er hele sandheden – og erstattes straks af en anden ved mikrofonen.

Drømmen om, at vi alle er herrer over vores egen skæbne, spiller i denne sorte komedie fallit. Man kan ikke selv vælge sin skæbne, men man kan forvalte den på forskellige måder, og filmens personer gør på hver deres måde livet surt for sig selv. Filmen synes at konkludere, at den aktuelle peruvianske virkelighed hverken svarer til mediernes drømmebilleder eller til den marxistiske uansvarliggørelse af det enkelte menneske. Den absolutte frihed eksisterer ikke, men hver enkelt har trods alt magt til at påvirke sin egen skæbne. Denne lærdom formidles i filmen med en utrolig barsk og barok humor, som gør selv den mest håbløse situation på én gang vedkommende og underholdende. Og så er »Du er din egen skæbne« smuk at se på. Den er udformet i en meget bevidst visuel æstetik, der vægter smukke billedkompositioner og en interessant farvebrug højt.

Lya Moestrup